

Нікуліна Інна Юріївна – студентка факультету іноземної філології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,

Петінова Оксана Борисівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗУМІННЯ ОСОБИСТОСТІ

Здавна люди помічали залежність своєї поведінки від соціального оточення та від власної психіки, що спонукувало їх пристосовуватися до умов життя й водночас проявляти здатність до вільного вибору. В історії психології таке поєднання психіки та зовнішніх впливів зафіксоване в численних теоретичних концепціях щодо вивчення проблеми співвідношення «індивідуального» і «соціального» в особистості, яке ґрунтується на філософських засадах, психологічних дослідженнях — від антропологічних, за якими людина насамперед біологічна істота, що й визначає її роль і місце в соціумі, до таких, які за основу беруть пріоритет соціального середовища в становленні і розвитку особистості. Соціально-психологічні теорії особистості, розглядаючи її в різних аспектах, виходять як з інтересів індивіда, пріоритетності його комунікативного, морального потенціалу в професійному зростанні, його знань, стилю й культури спілкування, так і з важливості соціуму, соціальних відносин у становленні особистості. І від того, що над чим превалює, залежить теоретичне обґрунтування певного типу та соціальної програми поведінки індивіда, певної стратегії дії, інших соціально-психологічних характеристик людини.

Сучасні вчення про людину теоретично і експериментально доводять, що людська психіка не є результатом або прямим продовженням природного розвитку елементарних форм поведінки, психічного життя тварин; психічні функції людини формуються в процесі її розвитку і становлення в суспільстві, шляхом засвоєння нею соціального досвіду. При цьому сам процес засвоєння — це специфічна форма психічного розвитку, властива тільки людині. Тут ідеться не лише про вищі психічні функції (мимовільна увага, логічна пам'ять, абстрактне мислення), а й про такі прості і, здавалося б, уроджені функції (яким є, зокрема, тональний слух), які мають соціальну природу і формуються протягом життя. Самі функціональні системи мозку, будучи матеріальною субстанцією психічних функцій, не з'являються в готовому вигляді до народження дитини й не визрівають самостійно, але формуються в процесі спілкування і предметної діяльності дитини (за А. Лурія). Немає природних програм соціальної поведінки людини, бо саме соціальне життя не є постійною системою чинників: воно змінюється інколи значно швидше, ніж одне покоління зміниться наступним.

Створено чимало соціально-психологічних теорій особистості, які дають змогу говорити про неї як про індивідуальне й водночас соціально-психологічне явище. До найвідоміших можна віднести психоаналіз (З.Фройд, К. Юнг, А. Адлер та ін.), поведінкову школу (біхевіоризм), розуміння особистості з позицій гуманістичної психології (А. Маслоу, К. Роджерс), вивчення особистості в контексті екзистенціальної психології, трансакційний аналіз особистості (Е. Берн), акмеологічний підхід до розуміння особистості (О. Бодальов, А. Деркач, Л. Орбан-Лембрик та ін.), стратегію життя особистості К. Абульханової-Славської, соціально-психологічні концепції особистості.

Психоаналіз, як відомо, започаткував австрійський психіатр З. Фройд (1856—

1939 рр.). Ця теорія є одним з найглибших учень про людську індивідуальність. Вона заснована на двох доктринах: по-перше, на доктрині психічного детермінізму (будь-яке психічне явище має під собою визначену причину); по-друге, на твердженні З. Фрейда про те, що несвідомі процеси відіграють значнішу роль у формуванні мислення й поведінки, ніж свідомі. За З. Фрейдом, саме тут приховані основні детермінанти особистості, тут джерело психічної енергії, спонукання та інстинкти.